

İMPULSİVİTE VE ÖFKE

74.

BÖLÜM

Abdülbaki ARTIK¹

GİRİŞ

Çeşitli çalışmalarda dürtüsellik karmaşık ve çok boyutlu bir yapı olduğu gösterilmiştir. Dürtüsellik bir tanı kriteri olarak çeşitli psikiyatrik bozukluklar için DSM-5 tanı kriterlerinde yerini almıştır. Her ne kadar dürtüsellik, zihinsel bozuklukların tanınan sınıflamalarında tanı kriteri olarak yerini almış olsa da, dürtüsellik nasıl tanımlanacağı ve ölçüleceği konusunda bazı sorunlar vardır (1). Dürtü hızlı ve amaçsızdır (2). Kendini ve başkalarını dikkate almadan ani bir şekilde ortaya çıkabilir (3). Genel olarak, dürtüsellik, genellikle istenmeyen sonuçlara yol açan yeterli düşünme olmadan uyaranlara ve davranışa verilen hızlı tepkiler olarak tanımlanmıştır (4). Moeller'e göre "dürtüsellik, bireylerin ve diğerlerinin bu tepkilerinin olumsuz sonuçlarına bakılmaksızın, iç ve dış uyaranlara hızlı ve plansız tepki vermenin bir eğilimidir" (5). Patton ve arkadaşları dürtüsellik üç bileşene ayrılmıştır: (a) motor dürtüsellik, (b) dikkat ile ilgili dürtüsellik ve (c) planlama ile ilgili dürtüsellik (6). Motor dürtüsellik, anlık ve aceleci hareket etmek olarak tanımlanır; dikkat ile ilgili dürtüsellik devam eden göreve ve bilişsel olaya odaklanamama ve planlama ile ilgili dürtüsellik, dikkatli bir şekilde planlama ve düşünmede yetersizlik ve gelecek yerine günümüze yönelme olarak tanımlanır (7). Dürtüsel davranışların üç boyutu olduğu kabul edilmektedir: 1) eylemlerin sonuçlarını düşünmemek. 2) daha sonra kazanılacak büyük bir ödül için o an kazanılacak küçük bir ödülünden vazgeçememek. 3) motor tepkileri engellemekte yetersizlik (8). Dürtüsellik çok yönlü

bir yapı olduğundan insanlarda dürtüsellik ölçümünde üç farklı yöntem kullanılır (5): 1. Özbildirim ölçekleri; 2. Davranışsal değerlendirme yöntemleri; 3. Olayla ilişkili potansiyeller. Psikomетrik araçlar arasında Barratt Dürtüsellik Ölçeği (BDÖ), özellikle dürtüsellik değerlendirme için kullanılan en yaygın özbildirim ölçeğidir (6). Davranışsal değerlendirme yöntemleri şunları içerir: go/no-go task, stop-sinyal görevi, komisyon hataları, tepki süresi gibi nörobilişsel görevler. Olayla ilişkili potansiyel testi; dürtüsellik, davranışın biyolojik görünümünün değerlendirme araçları olarak kişiler belirli görevleri yaparken özgün EEG dalgalarını kaydederler. Bunlar beynin bazı özellikleriyle ilişkili olması nedeniyle avantajlıdır. Olayla ilişkili potansiyeller tek başına kullanılsalar da diğer dürtüsellik ölçekleriyle birlikte önemli bilgiler verirler (5).

DÜRTÜSELLİĞİN NÖROBİYOLOJİSİ

Prefrontal korteks ve orbitofrontal korteks inhibisyon kontrolü, karar alma ve yanıt verme mekanizmalarında görev alır (9). Medial prefrontal korteks ve orbitofrontal korteks ile birlikte anterior singulat korteksi de içine alan bölge, ventromedial prefrontal korteks olarak adlandırılır. Normal bireylerde motor yanıt ve motor yanıt engellenmesini araştıran fMRI çalışmalarında bilateral ventrolateral prefrontal korteks aktivasyonu olduğu gösterilmiştir (10). Orbitofrontal korteks, kişinin eylemlerinin sonuçları ile ilgili davranışında rol oynar. Orbitofrontal korteksi de kapsayan ventromedial frontal korteks hasarı olan bireyler-

¹ Uzman Doktor, Kayseri Şehir Hastanesi, Çocuk Psikiyatri Kliniği, bakiartik@gmail.com ORCID iD: 0000-0001-7909-9944

Fankhauser ve arkadaşları, 5 ila 33 yaşları arasındaki OSB tanılı hastalarla yaptıkları alışmada klonidinin dürtüsellik üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermiştir (61). Scahill ve arkadaşları, ortalama 9 yaşında OSB tanısı alan 25 çocukta (23 erkek ve 2 kız) 8 haftalık açık uçlu bir guanfasin çalışması yapmışlardır. Hiperaktivite semptomlarında ve dürtüsellik düzeylerinde düzelme görülmüştür (62).

Antidepresanlar

5-HT1A gibi serotonin reseptörleri üzerine etki gösteren ilaçlar dürtüsellik tedavisinde kullanılırlar (63). Serotonin reseptörlerinin dürtüsellik ve agresyon tedavisinde önemli olduğu bilinmektedir. Bir çalışmada paroksetinin hostileiteyi azalttığı gösterilmiştir (63). Bazı bireylerde ise SSRI'ların dürtüsellığı artırma ihtimali vardır.

Fluoksetin ile ilgili olarak yapılan bir çalışmada borderline kişilik bozukluğu tanılı kişilerde uzun aler taşıyıcılarının dürtüsellik ve agresyon tedavisine daha iyi cevap verdikleri gözlenmiştir (63).

N-asetilsistein (NAC)

NAC, hücre dışı glutamat seviyelerini düzenlemeye yardımcı olur ve güçlü antioksidan olan glutatyonun bir bileşenidir (64). Hardan ve arkadaşları, OSB tanılı 3,2-10,7 yaşları arasındaki 29 çocukta NAC'nin etkinliğini araştıran bir çalışmada dürtüsel davranışlarda ve iritabilite semptomlarında anlamlı azalma olduğunu göstermiştir (64).

SONUÇ

Dürtüsel karar verme ve öfke davranışının farklı mekanizmalarını anlamak, teşhis ve müdahaleler için yeni imkânlar meydana getirecektir. Literatür, psikiyatrik bozukluğu olan hastalarda dürtüsel belirtilerin ve öfke duygusunun yaygın olduğunu göstermektedir. Dürtüsellik ve öfke, intihar davranışı için bir risktir ve birçok ruhsal hastalığın patogenezi, seyrini ve klinik şiddetini etkiler. Dürtüsellik birçok psikiyatrik hastalığın trans-diagnostik özelliği olarak düşünülebilir. Dürtüsellik gelişiminin modüle edilmesinde farmakolojik müdahalelerin rolünün belirlenmesi, psikiyatrik bozukluklara ilerlemeyi ve bununla ilişkili olumsuz sonuçları önleyebilir.

KAYNAKÇA

1. APA American Psychiatric Association.(2013). DSM-5 The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. Washington: American Psychiatric Publishing.
2. Havik M, Jakobson A, Tamm M, Paaver M, Konstabel K, Uusberg A, et al. Links between self-reported and laboratory behavioral impulsivity. *Scand J Psychol*. 2012 Jun;53(3):216-23.
3. Hollander E, Stein DJ. Clinical manual of impulse-control disorders. Arlington, VA: American Psychiatric Pub.; 2006.
4. Sweitzer MM, Allen PA, Kaut KP. Relation of individual differences in impulsivity to nonclinical emotional decision making. *J Int Neuropsychol Soc*. 2008 Sep;14(5):878-82.
5. Moeller FG, Barratt ES, Dougherty DM, Schmitz JM, Swann AC. Psychiatric aspects of impulsivity. *Am J Psychiatry*. 2001 Nov;158(11):1783-93.
6. Patton JH, Stanford MS, Barratt ES. Factor structure of the Barratt impulsiveness scale. *J Clin Psychol*. 1995 Nov;51(6):768-74.
7. Malloy-Diniz LF, Paula JJ, Vasconcelos AG, Almondes KM, Pessoa R, Faria L, et al. Normative data of the Barratt Impulsiveness Scale 11 (BIS-11) for Brazilian adults. *Braz J Psychiatry*. 2015 Jul-Sep;37(3):245-8.
8. Yazıcı K, Yazıcı A. Dürtüsellığın nöroanatomik ve nörokimyasal temelleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Current Approaches in Psychiatry*. 2010;2(2):254-280.
9. Aron AR, Robbins TW, Poldrack RA. Inhibition and the right inferior frontal cortex. *Trends Cogn Sci (Regul Ed)*. 2004 Apr;8(4):170-7.
10. Rubia K, Smith AB, Taylor E, Brammer M. Linear age-correlated functional development of right inferior fronto-striato-cerebellar networks during response inhibition and anterior cingulate during error-related processes. *Hum Brain Mapp*. 2007 Nov;28(11):1163-77.
11. Winstanley CA, Eagle DM, Robbins TW. Behavioral models of impulsivity in relation to ADHD: translation between clinical and preclinical studies. *Clin Psychol Rev*. 2006 Aug;26(4):379-95.
12. Barratt ES, Stanford MS, Kent TA, Alan F. Neuropsychological and cognitive psychophysiological substrates of impulsive aggression. *Biological Psychiatry*. 1997;41(10):1045-61.
13. Siever LJ. Neurobiology of aggression and violence. *Am J Psychiatry*. 2008 Apr;165(4):429-42.
14. Hales RE, Yudofsky SC, Gabbard GO. *Essentials of Psychiatry*(Third edit). Arlington: American Psychiatric Pub;2011
15. Del Carlo A, Benvenuti M, Fornaro M, Toni C, Rizzato S, Swann AC, et al. Different measures of impulsivity in patients with anxiety disorders: a case control study. *Psychiatry Res*. 2012 May 30;197(3):231-6.
16. Roberts BW, Walton KE, Viechtbauer W. Patterns of mean-level change in personality traits across the life course: a meta-analysis of longitudinal studies. *Psychol Bull*. 2006 Jan;132(1):1-25.
17. Zacks RT, Radvansky G, Hasher L. Studies of directed forgetting in older adults. *J Exp Psychol Learn Mem Cogn*. 1996 Jan;22(1):143-56.

18. Morales-Vives F, Vigil-Colet A. Are old people so gentle? Functional and dysfunctional impulsivity in the elderly. *Int Psychogeriatr*. 2012 Mar;24(3):465-71.
19. Bauer IE, Diniz BS, Meyer TD, Teixeira AL, Sanches M, Spiker D, et al. Increased reward-oriented impulsivity in older bipolar patients: A preliminary study. *J Affect Disord*. 2018 01 1;225:585-92.
20. Philipsen A, Limberger MF, Lieb K, Feige B, Klein-dienst N, Ebner-Priemer U, et al. Attention-deficit hyperactivity disorder as a potentially aggravating factor in borderline personality disorder. *Br J Psychiatry*. 2008 Feb;192(2):118-23.
21. Ferrer M, Andión O, Matalí J, Valero S, Navarro JA, Ramos-Quiroga JA, et al. Comorbid attention-deficit/hyperactivity disorder in borderline patients defines an impulsive subtype of borderline personality disorder. *J Pers Disord*. 2010 Dec;24(6):812-22.
22. Kulacaoglu F, Solmaz M, Belli H, Ardic FC, Akin E, Kose S. The relationship between impulsivity and attention-deficit/hyperactivity symptoms in female patients with borderline personality disorder. *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology*. 2017 Mar;27(3):249-55.
23. Kulacaoglu F, Solmaz M, Ardic FC, Akin E, Kose S. The relationship between childhood traumas, dissociation, and impulsivity in patients with borderline personality disorder comorbid with ADHD. *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology*. 2017;27(4):393-402.
24. Wilson ST, Fertuck EA, Kwitel A, et al. Impulsivity, suicidality and alcohol use disorders in adolescents and young adults with borderline personality disorder. *Int J Adolesc Med Health*. 2006;18(1):189-196.
25. Swann AC, Dougherty DM, Pazzaglia PJ, et al. Increased impulsivity associated with severity of suicide attempt history in patients with bipolar disorder. *Am J Psychiatry*. 2005;162(9):1680-1687.
26. Corruble E, Damy C, Guelfi JD. Impulsivity: a relevant dimension in depression regarding suicide attempts. *J Affect Disord*. 1999 Jun;53(3):211-5.
27. Swann AC, Anderson JC, Dougherty DM, Moeller FG. Measurement of inter-episode impulsivity in bipolar disorder. *Psychiatry Res*. 2001 Mar 25;101(2):195-7.
28. Peluso MA, Hatch JP, Glahn DC, Monkul ES, Sanches M, Najt P, et al. Trait impulsivity in patients with mood disorders. *J Affect Disord*. 2007 Jun;100(1-3):227-31.
29. Taylor CT, Hirshfeld-Becker DR, Ostacher MJ, Chow CW, LeBeau RT, Pollack MH, et al. Anxiety is associated with impulsivity in bipolar disorder. *J Anxiety Disord*. 2008 Jun;22(5):868-76.
30. Lee WE, Wadsworth ME, Hotopf M. The protective role of trait anxiety: a longitudinal cohort study. *Psychol Med*. 2006 Mar;36(3):345-7.
31. Kashdan TB, Hofmann SG. The high-novelty-seeking, impulsive subtype of generalized social anxiety disorder. *Depress Anxiety*. 2008;25(6):535-41.
32. Enticott PG, Ogloff JR, Bradshaw JL, Fitzgerald PB. Cognitive inhibitory control and self-reported impulsivity among violent offenders with schizophrenia. *J Clin Exp Neuropsychol*. 2008 Feb;30(2):157-62.
33. VERDEJO-GARCIA, A., LAWRENCE, A. J. & CLARK, L. 2008. Impulsivity as a vulnerability marker for substance-use disorders: review of findings from high-risk research, problem gamblers and genetic association studies. *Neurosci Biobehav Rev*, 32, 777-810.
34. Dawe S, Loxton NJ. The role of impulsivity in the development of substance use and eating disorders. *Neurosci Biobehav Rev*. 2004 May;28(3):343-51.
35. Lacey JH. Self-damaging and addictive behaviour in bulimia nervosa. A catchment area study. *Br J Psychiatry*. 1993 Aug;163:190-4.
36. Favaro A, Santonastaso P. Impulsive and compulsive self-injurious behavior in bulimia nervosa: prevalence and psychological correlates. *J Nerv Ment Dis*. 1998 Mar;186(3):157-65.
37. Budak Selçuk. Psikoloji sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları; 2003.
38. Potegal M, Stemmler G, Spielberger CD. International handbook of anger: biological, psychological, and social processes. New York, NY: Springer-Verlag New York Inc.; 2010.
39. Ramírez JM, Andreu JM. Aggression, and some related psychological constructs (anger, hostility, and impulsivity); some comments from a research project. *Neurosci Biobehav Rev*. 2006;30(3):276-91.
40. Diguseppe R, Tafrate RC. A comprehensive treatment model for anger disorders. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*. 2001;38(3):262-71.
41. Baer RA, Nietzel MT. Cognitive and behavioral treatment of impulsivity in children: a meta-analytic review of the outcome literature. *J Clin Child Psychol* 1991; 20:400-412.
42. Higgins ST, Wong CJ, Badger GJ, Ogden DE, Dantrona RL. Contingent reinforcement increases cocaine abstinence during outpatient treatment and 1 year of follow-up. *J Consult Clin Psychol* 2000; 68:64-72.
43. Prado-Lima PA. [Pharmacological treatment of impulsivity and aggressive behavior]. *Braz J Psychiatry*. 2009 Oct;31 Suppl 2:S58-65.
44. Fava M. Psychopharmacologic treatment of pathologic aggression n. *Psychiatr Clin North Am*. 1997;20(2):427-51.
45. Katz IR, Jeste DV, Mintzer JE, Clyde C, Napolitano J, Brecher M. Comparison of Risperidone and Placebo for Psychosis and Behavioral Disturbances Associated With Dementia. *J Clin Psychiatry*. 1999 Feb 15;60(2):107-15.
46. De Deyn PP, Rabheru K, Rasmussen A, Bocksberger JP, Dautzenberg PL, Eriksson S, et al. A randomized trial of risperidone, placebo, and haloperidol for behavioral symptoms of dementia. *Neurology*. 1999 Sep 22;53(5):946-55.
47. FDA. CenterWatch drug information: FDA-approved drugs.2009. (21/10/2019 tarihinde <http://www.centerwatch.com/drug-information> adresinden ulaşılmıştır).
48. Horrigan JP, Barnhill LJ. Risperidone and explosive aggressive autism. *J Autism Dev Disord*. 1997 Jun;27(3):313-23.
49. Ifteni P, Correll CU, Nielsen J, Burtea V, Kane JM, Manu P. Rapid clozapine titration in treatment-refractory bipolar disorder. *J Affect Disord*. 2014 Sep;166:168-72.
50. Chen NC, Bedair HS, McKay B, Bowers MB, Mazure C. Clozapine in the treatment of aggression in an adolescent with autistic disorder. *J Clin Psychiatry*. 2001 Jun;62(6):479-80.

51. Horrigan JP, Barnhill LJ, Courvoisie HE. Olanzapine in PDD. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 1997 Sep;36(9):1166-7.
52. Connor DF, McLaughlin TJ, Jeffers-Terry M. Randomized controlled pilot study of quetiapine in the treatment of adolescent conduct disorder. *J Child Adolesc Psychopharmacol* 2008; 18:140-156.
53. Waizer J, Polizos P, Hoffman SP, Engelhardt DM, Margolis RA. A single-blind evaluation of thiothixene with outpatient schizophrenic children. *Journal of Autism and Childhood Schizophrenia*. 1972;2(4):378-86.
54. Anderson LT, Campbell M, Grega DM, Perry R, Small AM, Green WH. Haloperidol in the treatment of infantile autism: effects on learning and behavioral symptoms. *Am J Psychiatry*. 1984 Oct;141(10):1195-202.
55. Hollander E, Dolgoff-Kaspar R, Cartwright C, Rawitt R, Novotny S. An open trial of divalproex sodium in autism spectrum disorders. *J Clin Psychiatry*. 2001 Jul;62(7):530-4.
56. Uvebrant P, Bauzienne R. Intractable epilepsy in children. The efficacy of lamotrigine treatment, including non-seizure-related benefits. *Neuropediatrics*. 1994 Dec;25(6):284-9.
57. Aman MG, Buican B, Arnold LE. Methylphenidate treatment in children with borderline IQ and mental retardation: analysis of three aggregated studies. *J Child Adolesc Psychopharmacol*. 2003;13(1):29-40.
58. McVoy M, Findling RL. Clinical manual of child and adolescent psychopharmacology. Arlington, VA: American Psychiatric Association Publishing; 2017.
59. Jou RJ, Handen BL, Hardan AY. Retrospective assessment of atomoxetine in children and adolescents with pervasive developmental disorders. *J Child Adolesc Psychopharmacol*. 2005 Apr;15(2):325-30.
60. Bezchlibnyk-Butler KZ, Jeffries JJ, Procyshyn RM. Clinical handbook of psychotropic drugs. Boston: Hogrefe; 2019.
61. Fankhauser MP, Karumanchi VC, German ML, Yates A, Karumanchi SD. A double-blind, placebo-controlled study of the efficacy of transdermal clonidine in autism. *J Clin Psychiatry*. 1992 Mar;53(3):77-82.
62. Scahill L, Aman MG, McDougle CJ, McCracken JT, Tierney E, Dziura J, et al. A prospective open trial of guanfacine in children with pervasive developmental disorders. *J Child Adolesc Psychopharmacol*. 2006 Oct;16(5):589-98.
63. Knutson B, Wolkowitz OM, Cole SW, Chan T, Moore EA, Johnson RC, et al. Selective alteration of personality and social behavior by serotonergic intervention. *Am J Psychiatry*. 1998 Mar;155(3):373-9.
64. Hardan AY, Fung LK, Libove RA, Obukhanych TV, Nair S, Herzenberg LA, et al. A randomized controlled pilot trial of oral N-acetylcysteine in children with autism. *Biol Psychiatry*. 2012 Jun 1;71(11):956-61.